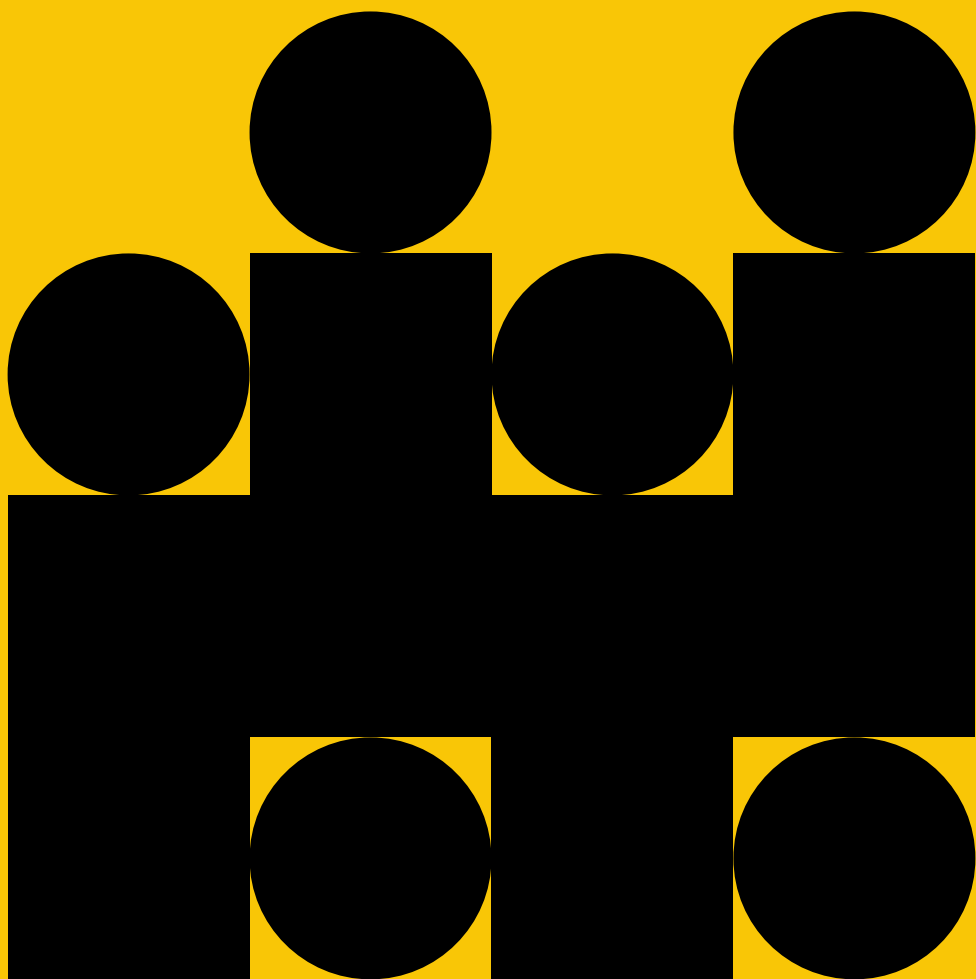

TEMATSKI IZVJEŠTAJ

BRANITELJI LJUDSKIH PRAVA U HRVATSKOJ PREPREKE I IZAZOVI

Izdavač:
Kuća Ljudskih prava Zagreb

Za izdavača:
Ivan Novosel

Urednici:
Tina Đaković i Ivan Novosel

Istraživačice:
Sara Sharifi, Ivana Vejić

Lektura i korektura:
Sara Sharifi

Dizajn i prijelom:
Radnja, Antonio Karača i Petra Vrdoljak

Zagreb, prosinac 2018.

Kuća Ljudskih prava je Centar znanja u području zaštite i promicanja ljudskih prava u okviru Razvojne suradnje s Nacionalnom zakladom za razvoj civilnog društva.

Izdavanje ove publikacije omogućeno je financijskom podrškom Human Rights House Foundation i Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Kuće Ljudskih prava Zagreb i nužno ne izražava stajalište donatora.

Kuća Ljudskih prava Zagreb je organizacija za ljudska prava osnovana 2008. godine kao mreža organizacija civilnog društva s ciljem zaštite i promicanja ljudskih prava i temeljnih sloboda. Vizija KLJP-a je izgradnja demokratskog, pluralističkog i inkluzivnog društva utemeljenog na vrijednostima zaštite ljudskih prava, vladavine prava, socijalne pravde i solidarnosti. Istraživanjem, monitoringom, javnim zagovaranjem i edukacijama, KLJP doprinosi zaštiti, promicanju, razvitku i unapređivanju ljudskih prava i temeljnih sloboda. Objavlivanjem godišnjih pregleda stanja ljudskih prava, tematskih izvještaja i podnesaka doprinosimo izradi kvalitetnijih zakona i javnih politika.

- 4 UVOD
- 7 OSVRT NA PROVEDENO ISTRAŽIVANJE
- 11 KLJUČNI PROBLEMI
- 14 JAVNA PERCEPCIJA BRANITELJA LJUDSKIH PRAVA
- 15 Javna podrška donositelja odluka
- 17 Društvena delegitimizacija
- 18 Prijetnje i zastrašivanje branitelja ljudskih prava
- 20 Izostanak javne osude prijetnji
- 22 KRIMINALIZACIJA RADA OCD-A
- 23 Kriminalizacija solidarnosti i rada OCD-a za zaštitu ljudskih prava izbjeglica
- 26 Javnost i kriminalizacija branitelja ljudskih prava
- 28 Kriminalizacija rada OCD-a za zaštitu okoliša
- 30 SUDJELOVANJE U DRUŠTVENOM I POLITIČKOM ŽIVOTU
- 32 Uključivanje u procese donošenja javnih politika
- 34 Pravo na slobodu okupljanja
- 38 MEDIJI I PROMICANJE LJUDSKIH PRAVA
- 40 Sužavanje medijskih sloboda, lažne vijesti i govor mržnje
- 41 Mainstream mediji
- 42 Javni medijski servis
- 43 Neprofitni i nezavisni mediji
- 44 NORMATIVNI OKVIR I FINANCIRANJE
- 46 Rezanje financijskih sredstava iz javnih izvora za rad OCD-a
- 47 Kašnjenje natječaja za dodjelu financijskih sredstava iz javnih izvora za rad OCD-a
- 48 Opterećujući administrativni zahtjevi
- 50 Održivost financiranja aktivnosti zaštite i promocije ljudskih prava
- 52 Diskrepancija između potreba društva i prihvatljivih projektnih aktivnosti
- 53 Sufinanciranje
- 54 Filantropija

U 2018. godini obilježavamo godišnjicu usvajanja dva, za ljudska prava važna međunarodna dokumenta: 70. godišnjicu UN-ove Opće deklaracije o ljudskim pravima i 20. godišnjicu Deklaracije o pravima i odgovornostima pojedinaca, skupina i državnih tijela o unapređivanju i zaštiti univerzalno priznatih ljudskih prava i sloboda¹ koji je Opća skupština UN-a usvojila 1998. godine. O važnosti Opće deklaracije dovoljno govori činjenica da je to dokument u kojem su po prvi puta u povijesti čovječanstva kodificirana univerzalno prihvaćena i neotuđiva prava svih ljudi neovisno o različitostima bilo koje vrste. Opća deklaracija već 70 godina štiti naša temeljna ljudska prava i građanske slobode te inspirira pojedince, grupe i zajednice diljem svijeta da svoja društva čine pravednijim, inkluzivnijim i demokratskijim.

Deklaracija o braniteljima ljudskih prava usvojena je konsenzusom na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda povodom obilježavanja "zlatne" 50. godišnjice Opće deklaracije. Iako usvojena prigodno, Deklaracija ima veliki značaj za međunarodni ljudskopravaški pokret te za branitelje ljudskih prava koji diljem svijeta rade na poboljšanju života i ljudskog dostojanstva svih ljudi, posebice onih najugroženijih i marginaliziranih pojedinaca i pojedinki. Njome su po prvi puta države prepoznale i priznale ključnu ulogu koju imaju pojedinke i pojedinci u zaštiti i zagovaranju ljudskih prava da bi se ona u konačnici mogla ostvariti za sve ljude diljem svijeta.

Uz prepoznavanje važnosti branitelja ljudskih prava, Deklaracija također jasno identificira izazove, prepreke i opasnosti s kojima se oni susreću u svakodnevnom radu na zaštiti i promociji ljudskih prava. Globalni kontekst jasno

1 Opća skupština UN-a (1988), [Deklaracija o pravima branitelja ljudskih prava](#)

pokazuje da se u proteklom desetljeću situacija za branitelje ljudskih prava pogoršala, dok se istovremeno međunarodne norme za njihovu zaštitu jačale, odnosno “što je više prijetnji i restrikcija, veća je potreba za odgovorom međunarodne zajednice, i to u obliku standarda i načela zaštite branitelja ljudskih prava”².

Samo jačanje međunarodnih standarda nije dovoljno da se omogući sigurno i poticajno okruženje za rad branitelja ljudskih prava i njihovih organizacija. Deklaracija jasno poziva države i sve društvene, političke, ekonomske i religijske aktere da javno podrže sve aktivnosti za zaštitu i promociju ljudskih prava i da jasno osude svaki oblik delegitimizacije i napada na branitelje ljudskih prava.

Deklaracija i drugi međunarodni dokumenti državama propisuju 16 standarda koje moraju implementirati u svoje zakone i javne politike kako bi osigurale preduvjete za stvaranje i izgradnju poticajnog okruženja za djelovanje branitelja ljudskih prava i OCD-a. U namjeri promocije tih standarda među braniteljima ljudskih prava i tijelima javne vlasti, Human Rights House Foundation je izradila, a Kuća ljudskih prava Zagreb prevela na hrvatski jezik publikaciju Prava branitelja ljudskih prava – načela i standardi zaštite i osnaživanja rada na ljudskim pravima.

Ovaj tematski izvještaj o najznačajnijim izazovima i preprekama s kojima se određene grupe branitelji ljudskih prava u Hrvatskoj susreću izrađen je kako bi se stekao uvid o uvjetima u kojima oni rade te kako podloga za konstruktivan dijalog s tijelima javne vlasti i drugim društveni dionicama u cilju daljnje izgradnje poticajnog okruženja za zaštitu i promociju ljudskih prava.

² Human Rights House Foundation (2018), [Prava branitelja ljudskih prava - načela i standardi zaštite i osnaživanja rada na ljudskim pravima](#), str. 3.

OSVRT NA PROVEDENO ISTRAŽIVANJE

Kako bismo prikazali probleme i izazove s kojima se branitelji ljudskih prava suočavaju u svome radu, proveli smo kvalitativno istraživanje, odnosno 11 dubinskih intervjua s organizacijama civilnog društva posvećenima zaštiti i promociji prava iz različitih područja, odnosno prava izbjeglica, nacionalnih manjina, žena, LGBTIQ osoba te okoliša, kao i organizacijama koje su bave suočavanjem s prošlošću i tranzicijskom pravdom. Protokol intervjua utemeljen je na standardima zaštite navedenim u priručniku koji je objavila Human Rights House Foundation, a koji popisuje načela i standarde za osnaživanje rada na zaštiti i zagovaranju ljudskih prava. Riječ je o alatu koji će braniteljima ljudskih prava omogućiti diseminaciju standarda zaštite na nacionalnom nivou, ostvarivanje suradnje s vlastima te pozivanje istih da preuzmu odgovornost za međunarodno preuzete obaveze u zemlji. Standardi sadržani u priručniku nastali su po uzoru na sadržaj značajnih rezolucija povezanih s braniteljima ljudskih prava i njihovim radom, poput UN-ove Deklaracije o braniteljima ljudskih prava koja ove godine obilježava 20. obljetnicu donošenja. Standardni su sljedeći:

- Javna podrška braniteljima ljudskih prava
- Dokidanje kriminalizacije branitelja ljudskih prava
- Ukidanje restrikcija na izvore financiranja nevladinih organizacija
- Poštovanje neovisnosti nevladinih organizacija
- Izbjegavanje pravnih restrikcija i restrikcija u procesu registracije
- Dokidanje svih oblika odmazde
- Ukidanje arbitrarnih uhićenja i pritvaranja
- Uvažavanje drugačijih mišljenja
- Osiguravanje slobodnog pristupa medijima
- Olakšavanje mirnih prosvjeda
- Borba protiv nekažnjavanja, preuzimanje odgovornosti
- Pozivanje na odgovornost poslovnih subjekata
- Zaštita braniteljica ljudskih prava
- Zaštita pravnika za ljudska prava
- Zaštita branitelja ljudskih prava manjina
- Zaštita članova obitelji branitelja ljudskih prava

U ovom istraživanju, navedeni standardi prilagođeni su nacionalnom kontekstu te je fokus stavljen na one standarde zaštite s čijom punom implementacijom Hrvatska ima poteškoća, a koja su zabilježena u postojećim izvještajima, primjerice izvještaju Kuće ljudskih prava Zagreb Ljudska prava u Hrvatskoj: pregled za 2017. godinu i Izvješću Pučke pravobraniteljice. Riječ je o sljedećim područjima: javna percepcija branitelja ljudskih prava; kriminalizacija rada OCD-a, sudjelovanje u društvenom i političkom životu, mediji i promicanje ljudskih prava te normativni okvir i financiranje. Problemi u izdvojenim područjima potkrijepljeni su citatima sugovornika, predstavnicima pojedinih organizacija. Odabirom organizacija u istraživački uzorak nastojali smo odabrati one OCD-e koji su aktivni u onim sferama društvenog života koji su posljednjih godina u fokusu društvenih, političkih i ekonomskih rasprava. Intervjui su uz pristanak sugovornika snimani diktafonom te transkribirani, a transkripti poslani na autorizaciju.

Popis organizacija koje su sudjelovale u provedbi istraživanja:

- Are You Syrious?
- B.a.b.e. - Budi aktivna. Budi emancipiran.
- Centar za mirovne studije
- Documenta - Centra za suočavanje s prošlošću
- Dugine obitelji
- Faktiv
- Inicijativa mladih za ljudska prava
- Pravo na grad
- Srpsko narodno vijeće
- Zagreb Pride
- Zelena akcija

Osim samih iskaza predstavnika i predstavnic organizacija civilnog društva koji su sudjelovali u istraživanju, kao relevantne izvore konzultirali smo i izvještaje te istraživanja međunarod-

nih nezavisnih tijela i agencija, poput Agencije Europske unije za temeljna prava (FRA), Europske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI), Međunarodne misije novinarskih udruga i organizacija za zaštitu slobode izražavanja, kao i publikacije Human Rights House Foundation.

KLJUČNI PROBLEMI

Javna percepcija branitelja ljudskih prava

- Izostaje javna podrška donositelja odluka radu branitelja ljudskih prava kojom bi se osnažilo njihovo djelovanje na zaštitu i zagovaranju ljudskih prava i društveno razumijevanje njihove uloge.
- Branitelji ljudskih prava izloženi su diskreditiranju i delegitimiranju u javnosti, posebice od strane ultra-konzervativnih i populističkih političara te medija bliskih desnom političkom spektru.
- Branitelji ljudskih prava izloženi su verbalnim prijetnjama i zastrašivanjima, dok se organizacije koje se bave pravima izbjeglica pokušava dodatno zastrašiti uništavanjem opreme i prostora za rad.
- Izostaje javna osuda prijetnji i zastrašivanja branitelja ljudskih prava čime se propušta poslati jasna poruka o neprihvatljivosti nasilja.

Kriminalizacija rada branitelja ljudskih prava:

- Širokim tumačenjem zakonskih propisa nastoji se kriminalizirati rad branitelja ljudskih prava koji se bave pravima izbjeglica te ih se neosnovano dovodi u vezu s krijumčarima ljudi i kriminalnim radnjama.
- Branitelji ljudskih prava koji se bave pravima izbjeglica suočavaju se s višesatnim neobrazloženim ispitivanjima i zadržavanjima u policijskim postajama prilikom praćenja tražitelja azila u policijske postaje.
- Optužbe za kriminalne radnje branitelja ljudskih prava na tendenciozan se način prikazuju u medijima što za posljedicu ima narušavanje njihove reputacije i obeshrabrivanja budućih volontera da im se pridruže.
- Branitelji ljudskih prava koji se bave pitanjima okoliša suočavaju se s pritiscima i sudskim tužbama privatnih investitora zbog nastojanja da zaštite javni interes.

Sudjelovanje u društvenom i političkom životu

- Otežana je komunikacija s tijelima javne vlasti kroz sudjelovanje u radnim skupinama te u procesima javnih savjetovanja o prijedlozima zakona i javnih politika čime se onemogućuje puno ostvarivanje prava na građansku participaciju.
- Zabrinjava urušavanje međusektorske suradnje između branitelja ljudskih prava koji se bave pravima izbjeglica i nadležnih institucija.

- Usvajanje restriktivnih komunalnih propisa, komercijalizacija javnih prostora, ali i pokušaji navođenja da se javno okupljanje prijavi kao komercijalna manifestacija negativno utječe na mogućnost ostvarivanja prava na slobodu okupljanja.
- Kontraskupovi imaju indirektan negativan utjecaj na ostvarivanje prava na slobodna i mirna javna okupljanja branitelja ljudskih prava srpske nacionalne manjine.

Mediji i promicanje ljudskih prava

- U posljednje tri godine u Hrvatskoj je zabilježeno sužavanje medijskih sloboda, trend pojavljivanja lažnih vijesti i govora mržnje, što se negativno odražava na slobodu izražavanja i pridonosi stvaranju nesigurnog okruženja za rada branitelja ljudskih prava.
- Teme kršenja ljudskih prava nisu na zadovoljavajući način zastupljene u mainstream medijima i u gledanijim terminima javnog medijskog servisa.
- Neprofitni i nezavisni mediji imaju ključnu ulogu u zaštiti i promociji ljudskih prava koju sve teže ispunjavaju zbog nepostojanja održivog javnog financiranja.

Normativni okvir i financiranje

- Natječaji za dodjelu bespovratnih sredstava raspisuju se s velikim zakašnjenjima, zbog čega OCD-i ne mogu dugoročno planirati svoje programe i aktivnosti.
- Funkcioniranje OCD-a je opterećeno sve većim administrativnim zahtjevima, što im oduzima velik dio ljudskih i financijskih resursa nauštrb kvalitetnog osmišljavanja i provođenja programskih aktivnosti.
- Kratkoročni oblici financiranja projekata OCD-a negativno utječu na rad organizacija za ljudska prava koje se bave dugoročnim zagovaračkim i watchdog aktivnostima.
- Horizontalna suradnja između OCD-a i tijela javne vlasti u procesu programiranja bespovratnih sredstava nije na zadovoljavajućoj razini, što za posljedicu ima neusklađenost programa financiranja sa stvarnim društvenim potrebama.
- Potrebno je adekvatnije programiranje nacionalnih javnih izvora namijenjenih sufinanciranju europskih projekata koje provode organizacije branitelja ljudskih prava.
- Zbog nedovoljno razvijene građanske i poduzetničke filantropije nužno je stvaranje poticajnog društvenog, administrativnog i poreznog okruženja te javne politike za poticanje zakladništva u Hrvatskoj.

JAVNA PERCEPCIJA BRANITELJA LJUDSKIH PRAVA

*Političari, poslovni, medijski i vjerski akteri trebaju "odati javno priznanje važnoj i legitimnoj ulozi branitelja ljudskih prava u promicanju ljudskih prava, demokracije i vladavine prava", i to "javnim istupanjima, politikama ili zakonima... kao i javnim osudama svih slučajeva nasilja i diskriminacije prema braniteljima ljudskih prava."*³

*U slučaju nasilja i diskriminacije "donositelji odluka... trebali bi zauzeti jasan stav kojim odbacuju takve prakse." To uključuje "političke, vojne, društvene i vjerske dužnosnike, kao i aktere iz poslovnog sektora i medija."*⁴

*Političari i državni dužnosnici trebaju izbjegavati stigmatiziranje pojedinaca s drugačijim stavovima te spriječiti napade na branitelje ljudskih prava koji izražavaju drugačija mišljenja, što uključuje i provođenje učinkovitih istraga kada su protiv njih takva djela počinjena.*⁵

Branitelji ljudskih prava, u kojem god području društva djelovali, nezaobilazni su "čuvari" demokratskih struktura i mobilizacijska snaga određenog društva – bilo da zagovaračkim i watchdog aktivnostima zahtijevaju od donositelja odluka da poštuju i pridržavaju se nacionalnih i međunarodnih propisa kada su u pitanju ljudska prava, bilo kao potpora građanima i građankama da izbore i obrane svoja ljudska prava. Kako bi branitelji ljudskih prava mogli djelovati na učinkovit način i u sigurnoj okolini, važno je da politički i društveni akteri i donositelji odluka prepoznaju njihov rad na zaštiti i promicanju ljudskih prava te ga javno podržavaju.

Javna podrška donositelja odluka

Upravo je javna podrška donositelja odluka ono što uvelike može utjecati na formiranje stava šire javnosti prema aktivnostima branitelja ljudskih prava i doprinijeti stvaranju poticajnog okruženja za rad na zaštiti i promicanju ljudskih prava. Međutim, kako navode OCD-i koji su sudjelovali u ovom istraživanju, iako donositelji odluka uglavnom prepoznaju njihov

³ Human Rights House Foundation (2018), [Prava branitelja ljudskih prava - načela i standardi zaštite i osnaživanja rada na ljudskim pravima](#), str. 7.

⁴ Ibid.

⁵ Human Rights House Foundation (2018), [Prava branitelja ljudskih prava - načela i standardi zaštite i osnaživanja rada na ljudskim pravima](#), str. 21.

rad, izostaje kontinuirana i čvrsta javna podrška. Podrška radu branitelja ljudskih prava u javnosti često je tek deklarativna.

*Rekla bih da je podrška uglavnom prigodničarska. Kad se obilježavaju određeni datumi, onda se zna prepoznati rad udruge koja zapravo 365 dana u godini radi direktno sa žrtvama nasilja. Eventualno se tada političari osvrću na teme kojima se bavimo i na rad udruge. **B.a.B.e.***

Čini mi se da sve naše "sigurne" aktivnosti, aktivnosti s djecom, aktivnosti humanitarnog karaktera nailaze na, ako ne univerzalno, onda podupiranje velikim dijelom, dok naše javne zagovaračke aktivnosti usmjerene na prikazivanje problema, pogotovo nasilje na granicama, ne nailaze na potporu, pogotovo ne od desno orijentiranih, konzervativnih, nacionalističkih stranaka i pojedinaca.

Are You Syrious?

Što se tiče visoke politike, saborskih zastupnika, oni su tek nakon dvije godine počeli prepoznavati što radimo u kontekstu kršenja ljudskih prava u smislu zagovaranja, ali mi se čini da politički vrh i dalje nije svjestan koliko integracijskog posla zapravo rade volonteri naše organizacije, umjesto institucija koje imaju ljude plaćene za to. Ima jedan zanimljiv paradoks, a to je da zapravo mnogo više prepoznavanja tema kojima se bavimo pa i teme kriminalizacije solidarnosti i pritiska na branitelje ljudskih prava više prepoznaju zastupnici u Europskom parlamentu i međunarodna tijela, nego lokalne institucije.

Are You Syrious?

*[Podrška političara] ovisi jesu li u poziciji ili u opoziciji, odnosno jesu li u vlasti ili ne. Ukoliko su u opoziciji, bit će spremniji na suradnju i održavanje nekih amandmana, odnosno održavanje toga što radimo. S druge strane, kada su na vlasti, onda je to doživljaj kritike na vlastiti račun, na rad i politike koji su manje skloni podržati. U obrani vlastite političke pozicije često dolazi i do delegitimiranja i pokušaja da se kritika prikaže kao pretjerivanje koje nije utemeljeno na stvarnosti ili nerazumijevanje stvarne situacije. **Centar za mirovne studije***

Društvena delegitimizacija

Antagonizam dijela društva prema braniteljima ljudskih prava u Hrvatskoj "tradicionalno" je postojan od 1990-ih godina kada je rad na zaštiti i promicanju ljudskih prava bio prikazivan kao anti-državno djelovanje. U posljednjih nekoliko godina na porast negativne percepcije o braniteljima ljudskih prava snažno je utjecala polarizacija društva i posljedice ekonomske krize. U takvom kontekstu rad na ljudskim pravima marginaliziranih ili ugroženih društvenih skupina, poput LGBTIQ osoba, izbjeglica i azilanata, pripadnika nacionalnih manjina ili žrtava obiteljskog ili rodno uvjetovanog nasilja u dijelu javnosti se često diskreditira i prikazuje kao protivan tradicionalnim vrijednostima, nacionalnim interesima i religijskim uvjerenjima većine. Posebno zabrinjavaju posljednji primjeri društvene delegitimizacije branitelja ljudskih prava izbjeglica od strane donositelja odluka.

Što se tiče Ministra [unutarnjih poslova] konkretno, dakle osobe koja bi trebala biti najviši autoritet, osim premijera i predsjednice, po pitanju sigurnosti, ali i pitanju legalnosti nečijeg rada, suočavamo se sa sustavnim spinovima i difamacijama koje nas stavljaju u isti kontekst s krijumčarima, tvrdi se da volonteri izbjeglicama dijele novac i upute za prijeći granice, što je potpuna neistina, barem u slučaju naših volontera. Imputira nam se mnogo toga što je netočno i ilegalno, govori nam se da ćemo ugroziti ulazak Hrvatske u Schengen zonu, sve nešto što bi moglo trigerirati bijes prosječnog građanina koji nije informiran o našem radu se itekako koristi protiv nas.

Are You Syrious?

Zaista smatram da kada Ministar unutarnjih poslova izjavi javno da se organizacija bavi krijumčarenjem ili nekim takvim poslom, da je to vrlo opasno. Dakle, takve paušalne i nepotkrijepljene izjave mislim da su opasne i zabrinjavajuće jer pitam se šta je onda sljedeće što netko može tako izgovorit bez ikakve političke ili druge odgovornosti. (...) Ako iz usta samog Ministra dolazi difamacija, bez dodatnog potkrepljivanja... Cijela ta hajka koja je medijski

nastala nije usmjerena na nas, ali je usmjerena na ljude kojima se bavimo i indirektno stvara nesigurnost i opasnost. Ako su ljudi nabrijani na migrante, onda ljudi koji im pomažu su nužno problem. Zbog toga bilježimo veći broj hejt poruka i komentara u inboksu i nisam vidjela da se po tome nešto pretjerano radi. Čini mi se da se to tolerira toliko dugo dok ne prevrši svaku mjeru.

Centar za mirovne studije

Negativno prikazivanje branitelja ljudskih prava posebno je izraženo kod krajnje desnih medija te ultra-konzervativnih i populističkih političara. Branitelje ljudskih prava dodatno se delegitimira etiketiranjem kao "neprijatelja države, potrošača javnog novca, jugonostalgičara i protivnika Hrvatske"⁶.

*Promjenom društvenih okolnosti – posebice posljednjih godina kad je pojam roda počeo zadobivati izrazito negativne konotacije u javnosti – organizacije za ženska ljudska prava za jedan dio javnosti postale su omražene. Desničarski portali pokušali su u medijima stvoriti sliku o OCD-ovima kao organizacijama koje surađuju s tajnim službama, percipirane su kao Soroševi plaćenici i izdajnici koje potkopavaju kršćanske vrijednosti. Ta delegitimizacija izgleda tako da nas se naziva uhljebima i pokušava nas se obilježiti kao velike neradnike, nostalgičare za bivšim režimima i protivnicima svega što je hrvatsko. Svaka progresivna ideja nastoji se izvrnuti i prikazati kao izvrtanje svih hrvatskih vrijednosti i običaja. **B.a.B.e.***

*Već smo se priviknuli na to da postoji vojska trollova koji komentiraj svaku našu objavu i zovu nas stranim plaćenicima, pomagačima silovatelja i slično. **Are You Syrious?***

Prijetnje i zastrašivanje branitelja ljudskih prava

Organizacije ističu velik broj verbalnih prijetnji i zastrašivanja koje zaprimaju, osobito putem mrežnih stranica i društvenih mreža. Posebice su izložene organizacije koje se bave temama koje su u hrvatskom društvu duboko politizirane, poput prava izbjeglica i azilanata te tranzicijske pravde i suočavanja s prošlošću.

U takvom negativnom okruženju posebno zabrinjavaju slučajevi prijetnji i zastrašivanja koje braniteljima ljudskih prava upućuju istaknute javne osobe i članovi političkih stranaka.

*Prijavljujemo samo najopasnije napade, to znači da veći dio onog što dobivamo poštom, telefonom ili u uličnim verbalnim napadima ne prijavljujemo. Primjerice, prijavi smo policiji kad mi je, tzv. Etičko sudište poštom poslalo optužnicu. Tada sam bila jedina među "optuženima" koja nije bila ili aktivna političarka ili bivši predsjednik te za razliku od drugih nisam bila šticevana mjerama osiguranja. Nisam smatrala da bi mi nakon prijetnja takve vrste koristile mjere osiguranja i na upit policije sam ih odbila. Željela sam upozoriti na pravi problem, a to je prijetnja izгона iz zemlje jer su, uz uvrede i laži navedene u "optužnici" u „sudištu“, predložili da me proglašavaju personom non grata. To je opasno jer se po mom mišljenju ni jednom čovjeku ne smije dogoditi da ga proglašavaju nepoželjnim u Hrvatskoj, posebno ne zbog zagovaranja ljudskih prava, priznanja patnje svih žrtava i prava novih generacija na učenje povijesti utemeljene na činjenicama. **Documenta***

*Dobili smo prijetnje smrću na Facebooku od tadašnjeg člana HDZ-a, Hrvoja Marušića koji nam je direktno prijetio zbog naše legitimne i legalne akcije kojom smo uputili Vladu poziv da se ispriča žrtvama zločina počinjenih tijekom i nakon Oluje. On je pravomoćno presuđen za prekršaj te je dobio kaznu od 5 000 kuna. HDZ se tada na Twitteru ogradio od njegova stajališta i mišljenja, bez da je jasno i oštro osudio njegov čin, premda je kasnije pokrenut postupak njegova izbacivanja iz stranke. On je sam izašao i sad je u HSP-u. **Inicijativa mladih za ljudska prava***

*Stanovite grupe napada bile su vezane uz specifične društvene fenomene, poput prosvjeda veterana u šatoru u Savskoj. Zbog zagovaranja prava svih civilnih žrtava rata, sve vrijeme prosvjeda u šatoru u Savskoj bili smo jako često na meti. U tom šatoru je zapravo neko vrijeme bila izložena i moja fotografija. Ta je fotografija, uz neprimjeren natpis, bila izložena i u vrijeme kada je šator posjetila tadašnja kandidatkinja za predsjednicu Kolinda Grabar Kitarović. Dakle, posve je normalno bilo izlagati moju fotografiju kao metu, a da nitko na to ne reagira. Poimence su me napali i u sučeljavanju predsjedničkih kandidata, bez reakcije voditelja u televizijskom studiju. **Documenta***

⁶ Kuća ljudskih prava Zagreb (2018), [Ljudska prava u Hrvatskoj: pregled stanja u 2017. godini](#), str. 15

Branitelji ljudskih prava koji se bave pravima izbjeglica i upozoravanjem na nasilje na graničnim prijelazima trenutačno su izloženi ozbiljnim prijetnjama i uništavanju njihove opreme i prostora za rad, kojima ih se nastoji zastrašiti, obeshrabriti njihov rad i poručiti da su u ovom društvu nepoželjni.

*U zadnjih mjesec i pol dana fizički su nam napadnute prostorije, razbijeno nam je staklo, ispisani su uvredljivi grafiti, uništen nam je kombi. Sada zadnje, prijavila sam prijetnju ubojstvom od strane osobe koja je umirovljena državni službenik. Osoba je u roku od četiri dana od DORH-a dobila zabranu približavanja, ali samo meni, iako je zapravo trebala dobiti zabranu približavanja i Porinu, i AYS uredu, i mojoj kolegici, mojoj obitelji. To ima značajne reperkusije na naš rad – morali smo reorganizirati rad u integracijskom centru. Sad kada mrak pada ranije i sve se blago nesigurno osjećamo, želimo izaći u grupi, ne želimo nikoga ostaviti samog. Većina smo žene tamo, policija nam je savjetovala, što smo i učinile, da kupimo suzavac. Osvrćemo se, skratile smo radno vrijeme, to sve ima značajne reperkusije. **Are You Syrious?***

Izostanak javne osude prijetnji

Izostankom jasne i nedvosmislene osude, odnosno propuštanjem prilike da se javno i izravno osude sve prijetnje i diskreditacije branitelja ljudskih prava, šalje se indirektna poruka javnosti da se takvo ponašanje odobrava. Umjesto preuzimanja odgovornosti za sprečavanje prijetnji i pritisaka prema braniteljima ljudskih prava i davanja legitimiteta njihovom radu, donositelji odluka svojim nereagiranjem propuštaju priliku za izgradnju otvorenog i demokratskog društva utemeljenog na poštovanju ljudskih prava bez nasilja i diskriminacije.

Ja bih rekla da je ovo jedna zemlja tišine. Dakle, kada se najgorim mogućim riječima, govorom mržnje, napada ljude koji dolaze iz organizacija za ljudska prava, novinare, spisateljice, filmaše, nećete čuti reakciju najviših predstavnika Vladinih institucija. Primjerena reakcija

*izvršne i zakonodavne vlasti bila bi promptno oglašavanje u javnosti i sazivanje tematskih sjednica saborskih odbora, a pravosuđa prekršajno i kazneno procesuiranje poticanja na nasilje. Nedavno je i Pučka pravobraniteljica upozorila i na relativiziranje genocida i holokausta u Drugom svjetskom ratu i omalovažavanje fašizma, a vladine institucije i dalje šute. **Documenta***

*Rekla bih da političari propuštaju reagirati ili reagiraju vrlo blago. Kad su Novosti bile paljene u centru Zagreba i kad su desni radikali pozivali Vladu da prestane financirati Novosti, a redakcija Novosti primala prijetnje smrću, premijer Plenković je vrlo neutralno komentirao taj događaj jedva ga osudivši. Mislim, već neko vrijeme se o ljudskim pravima u Hrvatskoj priča kao o voću na placu – s time se trguje još od referenduma o braku, do zaštite žena od nasilja s čime se također odugovlačilo, do sada s migrantima. **B.a.B.e.***

KRIMINALI- ZACIJA RADA OCD-A

Države moraju osigurati da "promicanje i zaštita ljudskih prava nisu kriminalizirani" i da branitelji ljudskih prava "nisu zbog njihova angažmana onemogućeni u uživanju univerzalnih ljudskih prava". Pravo na uživanje ljudskih prava podrazumijeva i pravo na obranu tih prava bez ometanja.⁷

"Svatko mora poštovati ljudska prava drugih." Branitelji ljudskih prava, kao i sva druga ljudska bića, imaju pravo na uživanje ljudskih prava, kao i pravo na udruživanje s drugima kako bi ih ostvarili. Ovo pravo ne smije biti ugroženo ili ograničeno zbog naravi njihova rada. Zakonodavstvo koje se tiče branitelja ljudskih prava mora biti "jasno definirano, predvidivo i ne smije biti retroaktivno." Ograničenja stavljena pred branitelje ljudskih prava moraju biti "zakonita, razmjerna, nediskriminirajuća i nužna."⁸

"Kriminalizacija branitelja ljudskih prava odnosi se na bilo kakav pokušaj da se njihov rad diskreditira, sabotira ili opstruira korištenjem pravnog sustava ili manipulacijom javnim diskursom."⁹ Ograničavanje prava branitelja ljudskih prava neopravdanim pozivanjem na zaštitu nacionalne sigurnosti, javnog zdravlja, prava drugih ili sl. predstavlja zlouporabu pravosudnog sustava kojim se branitelje ljudskih prava zastrašuje i onemogućava u njihovom radu. Primjeri ovakvih zlouporaba su kaznene prijave za difamaciju, zlouporaba antiterorističkih odredbi, restriktivne mjere protiv javnih okupljanja i prosvjeda, kriminalizacija neregistriranog rada na zaštiti i zagovaranju ljudskih prava i slično.

Kriminalizacija solidarnosti i rada OCD-a za zaštitu ljudskih prava izbjeglica

U kontekstu kriminalizacije rada branitelja ljudskih prava izbjeglica i osoba koje traže međunarodnu zaštitu, razloge za zabrinutost izazvale su najave izmjene Zakona o strancima kojima se u Hrvatskoj nastojalo kriminalizirati pružanje humanitarne pomoći ovoj ugroženoj društvenoj skupini. Posebno zabrinjava i poku-

⁷ Human Rights House Foundation (2018), [Prava branitelja ljudskih prava - načela i standardi zaštite i osnaživanja rada na ljudskim pravima](#), str. 9.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

šaj kriminalizacije rada volontera koji pomažu izbjeglicama, i to pokretanjem sudskog postupka u kojem se traži drakonska novčana i zatvorska kazna, kao i zabrana rada organizacije za zaštitu ljudskih prava izbjeglica.

*Bilo je pokušaja kriminaliziranja svakog oblika pružanja humanitarne pomoći, ali na kraju smo lobiranjem uspjeli da se zadrži stavka o tome da se u slučaju humanitarne pomoći može približiti osobama bez dokumenata. Isto tako, hrvatska policija vrlo široko tumači odredbu o tome da je zabranjeno bilo kako pomaganje u tranzitu kroz našu zemlju. Pa recimo odredbu koja je tu sasvim očito stavljena kako bi spriječila krijumčare da prevoze ljude za materijalnu dobit od točke A do točke B se pokušava primjenjivati na volontere koje potencijalni tražitelj azila zaustavi pred Porinom ili pred našim uredim i zamoli za pomoć u smislu da ga oni doprate do policijske postaje. To se sada čini se počinje tumačiti kao pomaganje u tranzitu kroz teritorij RH i samim time se može koristiti u kriminalizaciji. **Are You Syrious?***

*Imali smo vrlo konkretan sudski proces u kojem je naš volonter bez ikakvog pravnog utemeljenja ili konkretnog dokaza bio lažno optužen od strane MUP-a za navodno pomaganje, i to baš u slučaju obitelji Hussiny čija je 6-godišnja kćer nekoliko mjeseci ranije poginula i njena je smrt bila izravna posljedica ilegalnog protjerivanja nje i njene obitelji iz zemlje. (...) Nepravomoćna presuda je glasila tako (...) da je nedvojbeno utvrđeno da je obitelj u trenutku kontaktiranja naše organizacije bila na području RH, da je nedvojbeno utvrđeno da volonter nikada nije imao izravni kontakt s obitelji, da je nedvojbeno utvrđeno da nije imao namjeru pomagati u ikakvoj ilegalnoj aktivnosti, ali je svejedno osuđen zbog nesvjesnog nehaja. To je formulacija koju je sud upotrijebio. Argumentiraju da je trebao pretpostaviti da obitelj možda nije u Hrvatskoj, iako je znao da je bila. Takve sudske akrobacije nam sugeriraju da je vladavina prava u Hrvatskoj u najmanju ruku ugrožena, a važno je spomenuti da je zapravo MUP u optužnom prijedlogu protiv našeg volontera tražio bez presedana kaznu od 45.000 eura, maksimalnu zatvorsku kaznu i zabranu rada naše udruge, iako nismo bili stranka u postupku. To je vrlo otvorena poruka da smo nepoželjni u ovom kontekstu pomaganja ljudima koji žele zatražiti azil. On je na kraju osuđen samo na novčanu kaznu jer nije bilo pravnog temelja da se zabrani rad naše udruge. **Are You Syrious?***

Pokušaji zastrašivanja i ograničavanja rada organizacija koje štite ljudska prava izbjeglica i tražitelja azila očituju se i u višesatnim neobrazloženim zadržavanjima i ispitivanjima njihovih volontera, kao i zaposlenika prilikom praćenja tražitelja azila u policijske postaje.

*Naši volonteri su u više navrata bili suočeni s vrlo ozbiljnim prijetnjama od strane službenika MUP-a, prijetnjama kaznenim progonom, nelegalnog zadržavanja po 10 sati u policijskim postajama u vrlo neugodnim uvjetima gdje se na njih deralo, govorilo im se da se bave opasnim poslom i da bi mogli nastradati, nakon čega bi redovito bili pušteni bez ikakvog prekršajnoj ili kaznenog pokretanja procesa ili čak ikakvog papira kojima bi mogli dokazati da su bili zadržani toliko dugo u policijskoj postaji. **Are You Syrious?***

*Ono što je neugodno je kad su neke od mojih kolegica ili volonterki odlazile pratiti tražitelje azila da apliciraju za azil, tada bi ih policajci ili jako dugo zadržavali ili bi im govorili kako to što rade nije OK. Prije su govorili, prije zadnje izmjene i dopune Zakona o strancima, kako jedva čekaju da Zakon prođe da pomaganje bude kriminalizirano kako bi nas se onda moglo i procesuirati. Zadnji put kad je kolegica vodila jednu obitelj, policajac joj je rekao da neće dati njima priliku da zatraže azil dok ne naprave krim-istraživanje nad njom i provjere je li ona upletena u krijumčarenje. Nakon sat-dva-tri u policijskoj postaji ipak su odlučili ne raditi krim-istraživanje nad njom i onda tek dopustili ljudima da zatraže azil. To je očito pokazivanje moći i zastrašivanje. **Centar za mirovne studije***

Čak i kada bi naši volonteri dopratili nekoga tko želi zatražiti azil, a obratio se pogreškom nama umjesto policiji, svih tih 8 do 10 sati koliko ih se obično zadržava policijski inspektori bi se bavili našim volonterima, a ne osobama koje žele zatražiti azil. Tu se radi ne samo o pokušaju zastrašivanja, nego i pokušaju da se pronađe bilo kakav temelj da se podigne optužnica protiv nas. Imali smo slučajeve gdje su volontere držali u uvjetima gdje nisu bili sigurni jesu li uhićeni ili ne i zašto ih se uopće zadržava. Ne samo volontere koji bi došli dopratiti tražitelje azile, nego i volontere koji su bili zaustavljeni nasred ceste, odvedeni u policijsku postaju i tamo držani 8 sati i pušteni uz argumentaciju da je došlo do greške. Itekako mnogo prijetnji, mnogo oduzimanja slobode kretanja, mnogo nereagirana na apele da se zaštiti same volontere od strane policijskih službenika zapravo nekako daje sliku da postoji neka su-

stavnost u tome da postoji pokušaj da nas se obeshrabri u pružanju pomoći ljudima. **Are You Syrious?**

Javnost i kriminalizacija branitelja ljudskih prava

Osim direktnih negativnih posljedica kriminalizacije na rad OCD-a, ovi se postupci koriste i kao sredstvo za delegitimizaciju i diskreditiranje rada branitelja ljudskih prava u javnosti. Organizacije upozoravaju da se postupanja policije ili nepravomoćni sudski postupci koriste kao argumenti u javnoj raspravi na vrlo tendenciozan način, a na štetu branitelja ljudskih prava. To za posljedicu ima narušavanje reputacije organizacija u javnosti i "chilling" efekt na uključivanje građana i građanki kao volontera u aktivnosti organizacija.

Porastu ispoljavanja građanske mržnje prethodio je pokušaj javne kriminalizacije našeg rada od strane samog ministra i MUP-a, i pogotovo s obzirom na to da su se ti izljevi mržnje jako intenzivirali zadnja dva mjeseca nama se čini u izravnoj korelaciji s dosta snažnom antiizbjegličkom propagandom, fejk njuz propagandom koja se širi i društvenim mrežama i vrlo uglednim medijima u Hrvatskoj. (...) To je dodatni argument Ministru [osuda volontera] koji sad u svakom odgovoru medijima koristi činjenicu da je naš volonter nepravomoćno osuđen, i to ne citira presudu nego govori samo ono što je bilo u optužnom prijedlogu, a to je da je nas volonter osuđen jer je davao signale mobitelom kako da prijeđu granicu, iako je upravo ta optužba odbačena u sudskom procesu. Dakle, to je vrlo eklatantna manipulacija. Presuda nije bila objavljena na stranicama suda, a bila je objavljena u roku dva sata na Hini i prenesena od strane svih portala kako je AYS volonter blinkao izbjeglicama i zato je optužen za krijumčarenje, što nije u skladu s presudom. (...) I naravno da to utječe na našu reputaciju i kako nas gledaju suradnici i javnost.

Are You Syrious?

*Znajući da AYS počiva na volonterima i da je po svojim volonterima prepoznat, ako jednog volontera kazniš, pitanje je hoće li im se ljudi javljati za volontiranje i tako im ugrožavaš rad. Također, radiš im prepreke; moraju se baviti nekim drugim stvarima. **Centar za mirovne studije***

Pritisak države na organizacije koje se bave zaštitom ljudskih prava izbjeglica direktno se odražava i na ostale branitelje ljudskih prava koji se bave marginaliziranim i ranjivim društvenim skupinama te temama koje su visokopolitizirane u hrvatskom društvu. Organizacije koje dugi niz godina rade na zaštiti i promociji ljudskih prava izražavaju bojazan da ovakvo postupanje predstavlja opasan presedan i zaokret koji se može negativno odraziti na efikasno uživanje prava na slobodu udruživanja te prava na slobodu okupljanja.

*To je nova paradigma, to su potpuno novi uvjeti rada organizacija civilnog društva, značajno teži i opasniji nego prije i naprosto mijenjaju strukturu u kojoj civilno društvo djeluje. Prije je to bilo ignoriranje i otežavanje, sad je to direktan napad, i to od strane države. **Faktiv***

Nismo u situaciji u kojoj su naši kolege iz organizacija koji zagovaraju prava azilanata ovaj čas. (...) Ja sam šokirana kako se to razvija, ai vidim da tu zapravo postoji problem da EU dopušta tu vrstu formatiranja [policijskog postupanja]. Mislim da je to zaista povezano s činjenicom da Europa mijenja smjer te se pretvara u tvrđavu, da šalje poruke da se granice moraju zaštititi na bilo koji način i da zato policija formatira tako. Dakle, nije riječ samo o našoj unutarnjoj inspiraciji, nego da se na razini EU prate događanja te se opipava dokle i do kuda se može ići.

Documenta

S ovim zaokretom u postupanju policije prema organizacijama koje rade s azilantima... treba vrlo pomno pratiti što će biti dalje kod postupanja policije u vezi mirnih prosvjeda. Mada je policija u Hrvatskoj prošla proces demokratizacije, uvijek treba biti na oprezu, posebno u vrijeme regresije. Dakle, oni su ga prošli, oni su postigli nešto na tom putu i to je sad cijeli sustav koji nešto podržava ili ne podržava, od Policijske akademije do Ministarstva i kada se njima počne tolerirati ili kada zapravo policija tako restriktivno postupa kako postupa sada u slučajevima organizacija koje rade s azilantima, onda se pojavi i zabrinutost što će biti s prosvjedima. (...) Ali ne bih upućivala na potrebu izmjene zakona, nego na potrebu vrlo pažljivog praćenja trendova. Ključno je pitanje kako se stvari razvijaju i u kojem smjeru idu. Sad kad imamo jedan vrlo negativan trend, kad policija totalno drugačije

javno predstavlja rad organizacija koje rade s azilantima, hoće li se nešto takvo početi događati i u sferi mirnih prosvjeda? Dakle, mislim da je tu potreban jedan vrlo pažljiv monitoring i brzo reagiranje baš Kuće ljudskih prava, što je uostalom i dio naše zadaće. Documenta

Kriminalizacija rada OCD-a za zaštitu okoliša

Karakterističan problem s kojim se suočavaju branitelji ljudskih prava posvećeni zaštiti okoliša jest kriminalizacija od strane privatnih investitora. Naime, odredba Zakona o zaštiti okoliša kojom privatni investitori imaju pravo tužiti pojedince koji ukazivanjem na štetnost određene investicije odgađaju početak gradnje, ne ugrožavaju samo pravo sudjelovanja javnosti, nego i svrhu rada okolišnih organizacije koje, prema Aarhurškoj konvenciji, imaju pravo ljude pozivati da kritički promišljaju. Pravne radnje investitora protiv okolišnih organizacija ili SLAPP (strategic lawsuit against public participation) usmjereni su na cenzuru, zastrašivanje i utišavanje branitelja ljudskih prava koji se bave zaštitom okoliša, a koji štite javni interes i okoliš. Protiv Zelene akcije pokrenut je takav SLAPP postupak u slučaju projekta izgradnje golf resorta na Srđu poviše Dubrovnika. Privatni investitor pokrenuo je kazneni postupak radi kaznenog djela protiv časti i ugleda i građanski postupak zbog naknade štete u kojem zbroj tužbenih zahtjeva (bez kamate i sudskih troškova) iznosi oko 200 000 kuna. Istovremeno, investitor je i od Trgovačkog suda zatražio donošenje privremene mjere kojom bi se Zelenoj akciji zabranilo aktivističko djelovanje i pravo na slobodu izražavanja za vrijeme realizacije projekta Srđ.¹⁰

10 Kuća ljudskih prava Zagreb (2018), [Ljudska prava u Hrvatskoj: pregled stanja u 2017. godini](#), str. 15.

SLAPP se nama sada događa. Ti javno izneseš problem, da je neki projekt ili zakon kontroverzan, što je ono zbog čega ti postojiš, ali oni te jednostavno žele prisiliti da se nečime drugim baviš. Jako puno država u SAD-u i Europi

imaju anti-SLAPP mehanizme prema kojima nevladina organizacija ili bilo tko se bavi okolišem ne može biti kažnjen, gonjen i uznemiravan zato što obavlja svoju djelatnost. U Hrvatskoj ne da ne postoji taj anti-SLAPP mehanizam, nego čak u Zakonu o zaštiti okoliša stoji totalno nepotrebna odredba gdje piše da investitor ima pravo tužiti osobu koja se žalila i podigla tužbu pa je njemu zbog toga odgođen postupak gradnje. On ima pravo pokrenuti kazneni postupak, dokazati da je zloupotrebjeno pravo na sudjelovanje. Mi već 10 godina, možda i više, pišemo komentare na tu odredbu u Zakonu koja je nepotrebna. Imamo Kazneni zakon, Zakon o obveznim odnosima po kojima te mogu tužiti ako si nekome nanio štetu. Mi smatramo, i s nama se slažu i profesori prava i strani stručnjaci, da je svrha te odredbe u Zakonu o zaštiti okoliša da zastraši ljude od sudjelovanja u različitim okolišnim postupcima, posebno od pokretanja nekih sudskih postupaka. Zelena akcija

SUDJELOVANJE U DRUŠTVENOM I POLITIČKOM ŽIVOTU

Branitelji ljudskih prava moraju imati okruženje koje ih čini sigurnim, zaštićenim i osnaženim da bez pritiska, autocenzure i straha od odmazde mogu na miran način javno izražavati svoja stajališta. To podrazumijeva stvaranje ozračja u kojem se vitalno i snažno civilno društvo može uspješno razvijati.¹¹

Izražavanje drugačijeg mišljenja može se manifestirati u različitim formama: mirnim prosvjedima ili putem medija, tijekom javnih okupljanja ili pozivanjem na bojkot, primjerice izbornog procesa ili referenduma. Države moraju poštivati pozitivne i negativne obveze, prije svega, suzdržavanje od uplitanja u pravo na izražavanje drugačijih mišljenja te usporedno i usvajanjem mjera za zaštitu javnog izražavanja mišljenja na miran način.¹²

Države trebaju osigurati da "branitelji ljudskih prava mogu nesmetano sudjelovati u mirnim prosvjedima". Kako bi to postigle, države moraju "omogućiti prosvjednicima pristup javnom prostoru i, ako je potrebno, zaštititi ih od bilo kakvog oblika prijetnje i uznemiravanja, bez diskriminacije."¹³

Zakonske odredbe kojima se jamči javni red i mir ne smiju se koristiti za "sprječavanje ili ograničavanje ostvarivanja bilo kojeg ljudskog prava, uključujući slobodu izražavanja, udruživanja i mirnog okupljanja, koji su neophodni za promicanje i zaštitu drugih prava."¹⁴

Uključivanje OCD-a i branitelja ljudskih prava u društveni i politički život predstavlja suvremeni demokratski standard oko kojeg postoji široki europski konsenzus. Pravo na građansku participaciju u procesima donošenja odluka od ključne je važnosti kako za kvalitetu javnih politika, tako i za demokratsku legitimaciju procesa odlučivanja. Međutim, problemi poput ograničenog informiranja o zakonodavnim i policy izmjenama, nedostatak političke volje i razumijevanja o potrebi provođenja kvalitetnog savjetovanja te kratki rokovi provođenja konzultacija samo su neke od prepreka koje onemogućuju puno ostvarivanje prava na participaciju u društvenom i političkom životu.¹⁵

11 Human Rights House Foundation (2018), [Prava branitelja ljudskih prava - načela i standardi zaštite i osnaživanja rada na ljudskim pravima](#), str. 21.

12 Ibid.

13 Human Rights House Foundation (2018), [Prava branitelja ljudskih prava - načela i standardi zaštite i osnaživanja rada na ljudskim pravima](#), str. 25.

14 Ibid.

15 FRA (2017), [Challenges facing civil society organisations working on human rights in the EU](#), page 10.

Dodatno, u vrijeme kada se bilježi globalni trend sve većeg uplitanja države u rad OCD-a i kada "tijela javne vlasti nastoje promišljenim i sistemskim obrascima ograničiti djelovanje branitelja ljudskih prava i organizacija civilnog društva"¹⁶, potrebno je upozoriti na dužnost države da osigura braniteljima ljudskih prava nesmetano sudjelovanje u mirnim prosvjedima uz slobodan pristup javnom prostoru, kao i adekvatnu zaštitu tijekom njihova održavanja.

Uključivanje u procese donošenja javnih politika

Budući da je podrška radu branitelja ljudskih prava najčešće deklarativna, primjeri stvarne suradnje, odnosno konkretno partnerstvo između vlasti i organizacija civilnog društva više su iznimka nego pravilo. Branitelji ljudskih prava navode kako je njihova uloga u radnim skupinama za izradu različitih zakona i drugih propisa u velikom broju slučajeva marginalizirana i pro forme te da postoji mnogo prostora za unapređivanje suradničkih odnosa s donositeljima odluka.

U svom izvješću za 2017. godinu Pučka pravobraniteljica upozorava na otežanu komunikaciju OCD-a s tijelima izvršne vlasti. To je posebno vidljivo kroz sudjelovanja u radnim skupinama za izradu zakona i drugih propisa te u procesima e-Savjetovanja. Iako se bilježi porast interesa građana i OCD-a za sudjelovanjem u procesu donošenja javnih odluka, reakcija državnih tijela je poražavajuća - na 32 posto komentara građana tijela javne vlasti nisu nikada odgovorila.¹⁷

*Bezbroj puta se događalo da uđete u radnu skupinu i da je vaše sudjelovanje potpuno izigrano. Nema suradničkog tj. partnerskog odnosa, država nas je u nekoj mjeri trebala kao neku vrstu alibija pri ulasku u EU. **Faktiv***

16 Human Rights House Foundation (2018), [Prava branitelja ljudskih prava - načela i standardi zaštite i osnaživanja rada na ljudskim pravima](#), str. 25.

17 Pučki pravobranitelj (2017), [Izvješće pučke pravobraniteljice za 2017. godinu](#), str. 236.

*Mislim da je problem u tome što donositelji odluka uopće ne vide u nama potencijalnog partnera, nego interesnu skupinu i nekoga tko je tu da im smeta. Ne gledaju nas kao nekoga s kim bi mogli zajedno nalaziti rješenja ili kao osobe koje imaju ekspertizu već nas nastoje "zadovoljiti" da mi malo budemo tihi i ne smetamo im ili ne radimo neku buku po Europi i slično, i da onda ono tu održimo neki status quo. **Dugine obitelji***

*Klima nije baš podržavajuća, tako da postoji i dalje puno stereotipa i puno društvenih predrasuda koje vladaju među svim tim dionicima [donositelji odluka]. Što se tiče političara i vladajućih struktura, oni nam nisu baš skloni i u principu ne postoji neka otvorena podrška niti podržavanje našeg rada. Ponekad, neke političke stranke nas prepoznaju kao relevantne i ponekad nas nešto pitaju, ali generalno u tom procesu nije baš niti suradnja niti podrška velika. **Zagreb Pride***

Nama Ministarstvo unutarnjih poslova u zadnjih par mjeseci ne odgovara ni na jedan upit. Neovisno o tome da li šaljemo po ZPI-ju, neovisno o tome da li pitamo mišljenje o nečemu, o nekoj situaciji ili tražimo golu statistiku, odnosno javne podatke koji bi trebali biti dostupni. Apsolutno ne odgovaraju ni na jedno pitanje.

Centar za mirovne studije

Posebno zabrinjava urušavanje međusektorske suradnje između branitelja ljudskih prava koji se bave pravima izbjeglica i institucija nadležnih za tu problematiku. Naime, iako je Centar za mirovne studije naveden kao sunositelj mjera u Akcijskom planu za integraciju izbjeglica¹⁸ i 15 godina je pružao integracijske aktivnosti u prihvatilištima, ove godine im sporazum s MUP-om nije produžen i njihove su aktivnosti obustavljene u oba prihvatilišta – i u Zagrebu i u Kutini. Time nije unazađena samo međusektorska suradnja, nego i opseg socijalnih usluga i integracijskih aktivnosti koje je Centar za mirovne studije pružao tražiteljima azila u prihvatilištima.

Ulazak i provođenje aktivnosti usluga u Porinu je moguće samo uz sporazum o međusobnoj suradnji s MUP-om. Mi smo unazad 15 godina, uz pismeni ili usmeni dogovor,

18 Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina (2017), [Akcijski plan za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019.](#)

imali pristup prihvatilištima i tamo pružali razne aktivnosti i usluge. Međutim, od početka 9. mjeseca su nam javili da je naš sporazum istekao. Prije tri tjedna smo dobili informaciju da nam taj sporazum neće obnoviti i dva razloga su navedena. Jedan je da slične aktivnosti već provode druge organizacije i drugi je fizički nedostatak prostora jer se Porin renovira. Međutim, postoji i prihvatilište u Kutini gdje nije aktivan toliki broj organizacija kao u Zagrebu i tamo postoji potreba, a i Kutina se ne preuređuje. Ono što je zanimljivo je da je CMS eksplicitno naveden u Akcijskom planu za integraciju kao sunositelj mjere za pružanje informacija i edukacija tražiteljima u prihvatilištima. (...) Nama su zabranili ulazak u Porin jer je to pretpostavka ograničavanja direktnog kontakta s ljudima. Zabrana ulaska u Porin jedna je arbitrarna odluka.

Centar za mirovne studije

Pravo na slobodu okupljanja

Iako je na normativnoj razini ostvarivanje prava na slobodu okupljanja u Hrvatskoj dobro regulirano, intervjuirani branitelji ljudskih prava naglašavaju probleme u praksi postupanja tijela lokalne samouprave. Uz neizvjestan i netransparentan proces, dodatno zabrinjava usvajanje restriktivnih komunalnih propisa kojima su mijenjaju odredbe vezane uz glasnoću, a čije nepoštovanje za sobom povlači financijske globe koje mogu utjecati na solventnost organizacija.

Kod zvuka postoji odredba da se mora platiti testiranje glasnoće i zvuk ne smije biti viši od neke zadane vrijednosti u odnosu na normalnu jačinu zvuka u tom gradu u to vrijeme. (...) Morate platiti kaznu ako se uoči da niste poštovali te odredbe. To nas je jednom bilo spriječilo u organizaciji marša solidarnosti, nismo znali da su te odredbe promijenjene. Promijenjene su i odredbe o tome u kojem se vremenu može prijaviti gradskom uredu prosvjed zbog kojeg će biti potrebno zaustaviti promet, npr. ako to prijavljujete treba se sastati komisija koja ima diskrecijsko pravo o tome kada će se sastati. To su sve birokratske prepreke koje obeshrabruju ljude da izađu na ulicu i kažu što misle. Organiziranje efektivnih prosvjeda postalo je skuplje i organizacijski teže, što zahtijeva više ljudskih i financijskih resursa. To definitivno sprječava neke inicijative koje se tek oformljuju jer nemaju iskustva ni znanja.

Što se tiče postavljanja bine u javnom prostoru – kad smo organizirali prosvjed na Savici, bila je situacija da mi nismo znali kad će oni donijeti odluku i kakva će biti. A na vrijeme smo prijavili prosvjed. Sve do 4-5 dana prije samog događaja nismo znali hoće li se održati sjednica na kojem će se glasati o našem zahtjevu. Jedino mjesto u Zagrebu gdje možete organizirati nešto bez te dozvole je Trg Franje Tuđmana. Za sve ostale prostore trebate dozvolu gradonačelnika. Što znači da kad gradonačelnik organizira nešto što on podržava, to je u redu.

Pravo na grad

Na mogućnost ostvarivanja prava na javno okupljanje u Zagrebu sve značajni negativni utjecaj ima ustupanje prostora raznim komercijalnim događanjima zbog čega je sve teže pristupiti javnom prostoru u svrhu prosvjedovanja ili javnog okupljanja. Iako se organizatorima mirnih okupljanja ostavlja mogućnost izravnog dogovora s organizatorima oko ustupanja javne površine za potrebe održavanja okupljanja, ovakva hiperkomercijalizacija javnog prostora u praksi otežava i često onemogućuje slobodan pristup atraktivnim i vidljivim javnim površinama u Zagrebu.

*Primjerice, tradicionalno su zastave prije Pridea bile uvijek na Trgu, ali sad više ne možeš dobiti Trg jer je cijela godina zauzeta s festivalima, sajmovima koji su na Trgu, s komemoracijama. Raspored je pun i onda ti oni [Grad] kažu ili se dogovori s organizatorima tih događanja ili imaš druge lokacije. To je sreća u nesreći, da se podigne malo vidljivost na drugim lokacijama... U gradu ima puno mjesta koja su službeno za zastave pa je super što se to sada koristi. Ali je tu sva ta komercijalizacija koja utječe na to hoćeš li nešto imati ili nećeš. Mislim da je nama za "Hrvatska može bolje", bila situacija da ne možemo imati Trg nego smo bili na Tomislavcu [2017. godine] jer je na Trgu bio sajam i onda smo mogli dobiti samo prostor oko Manduševca pa je povorka išla od Manduševca do Zrinjevca. Tako ti oni kažu, bit će primjerice sajam postolara od 16. do 30. [u mjesecu] pa ne možete imati tada vi ništa i onda ti moraš smišljati lokacije. Isto, kraj Povorke ponosa je sad na Ribnjaku, a ne na Zrinjevcu jer je na Zrinjevcu stalno nešto. Opet je to neki veći prostor i okej je tamo, ali moraš sukladno komercijalizaciji mijenjati svoje planove. **Dugine obitelji***

U kontekstu javnih okupljanja, intervjuirani branitelji ljudskih prava suradnju s policijom uglavnom ocjenjuju kao zadovoljavajuću i korektnu. Ipak u praksi su vidljiva minimalna odstupanja u postupanjima policije u slučajevima prosvjeda vezanih uz društveno osjetljive i visoko politizirane tema koje zahtijevaju i povećane mjere sigurnosti. Zabilježen je slučaj pokušaja navođenja da se javno okupljanje prijavi kao komercijalna manifestacija, što za sobom povlači veliki financijski izdatak kojim se onemogućuje ostvarivanje prava na javno okupljanje.

*MUP i Grad su primijenili Zakon o sigurnosti cesta, umjesto Zakona o javnom okupljanju. I onda su oni inzistirali da smo mi manifestacija kao i, ne znam, Beerfest i nekakve utrke koje se rade u komercijalne svrhe i (...) stavili su nas u nekakvu gospodarsku djelatnost i onda su htjeli da mi platimo ZET, policijske ograde/barikade i još neke troškove za signalizaciju. I oni su nas sad kroz to ubacili u kao "hajte vi sad na sastanak sa ZET-om, Holdingom, ovima, onima i još potpišite ugovor s nama pa ćemo vam mi poslije napisati račun za osiguranje povorke". Znači, to je definitivno bio problem i to su pokušali napraviti raznim drugim organizacijama koje su pokušale organizirati prosvjede i to je direktno kršenje [prava na slobodu okupljanja] i to je problematično. **Zagreb Pride***

Zbog najavljenih kontraskupova, okupljanja srpske nacionalne manjine zahtijevaju pojačanu policijsku zaštitu, a organizatori okupljanja često su primorani mijenjati rasporede i odustajati od dijelova programa. Osim toga, sugovornici upozoravaju da građani i građanke osjećaju strah zbog najavljenih kontraskupova, što ima negativan utjecaj na ostvarivanje prava na slobodna i mirna okupljanja.

Niz naših okupljanja raznih vrsta – političkih, kulturnih, umjetničkih – često se ili gotovo redovito moraju odvijati uz zaštitu policije, s tim da se, gotovo redovito kada imamo naše javne manifestacije, organiziraju i kontraskupovi. Ljude se kroz medije poziva da se tome aktivno suprotstave i dosta veliki broj se odaziva, tako da vrlo

često moramo mijenjati rasporede, odustajati od dijelova programa; osjeća se strah ljudi da dolaze na to. Primjerice, okupljanja u Srbu ili nekih kulturnih festivala.

Srpsko narodno vijeće

MEDIJI I PROMICANJE LJUDSKIH PRAVA

Države moraju osigurati da branitelji ljudskih prava imaju pristup te mogu koristiti informacijske tehnologije i medije po vlastitom izboru, uključujući radio, televiziju i internet.¹⁹

Države su dužne suzdržati se od ometanja pristupa medijima i njihova korištenja te trebaju omogućiti i poticati slobodan pristup medijima na nacionalnoj razini kao sastavni dio uživanja temeljnih prava na slobodu mišljenja i izražavanja.²⁰

Mediji kao posrednici u informiranju imaju ključnu ulogu za uspješan rad na zaštiti i zagovaranju ljudskih prava te su važan faktor za stvaranje sigurnog okruženja za djelovanje civilnog društva. Građani i građanke se putem medija informiraju o važnim političkim, društvenim i ekonomskim pitanjima, što je preduvjet za njihovo sudjelovanje u demokratskim procesima, između ostalog i putem samorganiziranja u formalne i neformalne strukture civilnog društva.

S druge strane, mediji su ključan alat OCD-ima za informiranje javnosti o svom radu, zagovaranje društvenih promjena i utjecaj na javno mnijenje. Mediji mogu znatno utjecati na okruženje i snagu civilnog društva – osiguravanjem medijskog prostora mogu poticati i osnaživati rad civilnog društva, dok cenzurirani ili autocenzurirani mediji doprinose stvaranju nepoticajne okoline i nesigurnog okruženja. Mediji istovremeno mogu doprinijeti afirmiranju rada OCD-a dajući prostor njihovim temama i pridonositi transparentnosti i odgovornosti državnih institucija konfrontirajući ih s upitima građana, istraživanjima, preporukama i zahtjevima civilnog društva. Stoga države moraju osvijestiti važnost osiguravanja pristupa, izbora i korištenja medija braniteljima ljudskih prava te preuzeti aktivnu ulogu u promoviranju i olakšavanju tog pristupa.

¹⁹ Human Rights House Foundation (2018), [Prava branitelja ljudskih prava - načela i standardi zaštite i osnaživanja rada na ljudskim pravima](#), str. 23.

²⁰ Ibid.

Sužavanje medijskih sloboda, lažne vijesti i govor mržnje

U posljednje tri godine u Hrvatskoj je zabilježeno sužavanje medijskih sloboda. Tako se u 2018. na ljestvici slobode medija Reportera bez granica Hrvatska našla na 69. od ukupno 180 mjesta zbog uplitanja vlasti u rad javnih medija te napada i zastrašivanja novinara, pogotovo onih koji istražuju kontroverzne teme poput ratnih zločina, organiziranog kriminala ili korupcije.²¹ Tome treba pridodati i trend pojavljivanja lažnih vijesti²², govora mržnje te rast čitanosti portala koji objavljuju materijale rasističkog, ksenofobnog i antisemitskog sadržaja²³. Ove negativne tendencije utječu se na sužavanje prostora slobode izražavanja i stvaranje nesigurnog okruženja za rad branitelja ljudskih prava.

Kao udruge koja se bavi ratovima 90-ih te između ostalog, zločinima Hrvatske vojske i hrvatskih oružanih snaga u ratovima 90-ih, mi smo kao takvi predmet govora mržnje u najrazličitijem smislu i diskreditiranja u smislu da nam se ne daje prostor da o tome možemo govoriti jer naprosto ne postoji politička volja da se o takvim stvarima govori.

Inicijativa mladih za ljudska prava

Međunarodna misija novinarskih udruga i organizacija za zaštitu slobode izražavanja upozorava da se u Hrvatskoj "pitanje govora mržnje i lažnih vijesti treba sagledati ozbiljnije, detaljnije i s više proaktivnog stava, a političari, novinari i javne osobe moraju se suzdržavati od sudjelovanja ili podupiranja, pa i percepcije da podupiru prljave kampanje ili retoriku punu mržnje (...). Političari takve kampanje i retoriku moraju osuditi čim se pojave"²⁴. Također, jedna od preporuka za stvaranje sigurnog okruženja slobode govora odnosi se na rad regulatora: "Vijeće za elektroničke medije bi trebalo biti aktivnije u slučajevima kad elektronički mediji ne poštuju profesionalne

21 Reporters Without Borders for Freedom of Information (2018), [Country Report Croatia](#)

22 Joint International Mission (2018), [Press freedom in Croatia: Hate speech and Hope for change](#), str. 31

23 ECRI (2018), [Report on Croatia, fifth monitoring cycle](#), str. 16

24 Joint International Mission (2018), [Press freedom in Croatia: Hate speech and Hope for change](#), str. 31

standarde, pogotovo u slučajevima korištenja govora mržnje na lokalnim medijima"²⁵.

Stanju u medijima svakako ne doprinosi činjenica što još uvijek nije usvojena medijska strategija, iako je proces savjetovanja sa zainteresiranom javnošću završio još 2015. godine.²⁶

Mainstream mediji

Unatoč navedenom, intervjuirani OCD-i uglavnom ističu dobru prisutnost, vidljivost i prepoznatljivost u medijima, iako navode probleme u suradnji s mainstream medijima. Mainstream mediji su za sve OCD-e važan faktor u njihovom radu, ali većinom ističu kako postoji nerazumijevanje uloge civilnog društva i njihovog rada te su zabilježeni pokušaji diskreditacije pojedinih organizacija zbog izricanja drugačijih stavova i mišljenja. Također, mainstream mediji skloniji su senzacionalizmu i površnosti, pa često nisu zainteresirani davati prostora kritičkom mišljenju OCD-a, dok neke organizacije ističu kako ih često prikazuju kao "one koji se samo svemu protive" te se propituje njihova stručnost da progovaraju o pojedinim temama.

*Kada nas se pokušava diskreditirati u javnosti, onda i mediji to dignu na razinu da nas se gleda kao neku organizaciju koja samo kritizira – prikazuje se kako smo mi protiv svega i bilo kakvog razvoja. Sigurno su tome i doprinijele izjave različitih ministara, gradonačelnika da nas se tako vidi, a mi zapravo radimo puno drugih stvari koje nisu samo javne kampanje protiv nekog projekta ili neke politike. Ja bih rekla da su nam mediji više prijatelji nego neprijatelji, ali da ima određenih mainstream medija koji su uz mainstream politiku, a što mi nismo. **Zelena akcija***

*Ono što je uvijek problem s medijima je da možda neće prenijeti ili intonirati članak onako kako smo mi izjavili (...) Pogotovo mainstream mediji. Klima nije poticajna, ali je sigurna. **Pravo na grad***

25 Ibid.

26 Kuća ljudskih prava Zagreb (2018), [Ljudska prava u Hrvatskoj: pregled stanja u 2017. godini](#), str. 18.

U posljednje tri godine organizacije ističu i slabljenje suradnje s javnom televizijom u primjetno manjem broju poziva na sudjelovanje u nekim emisijama, pojavnost senzacionalizma, lažnih informacija koje se promoviraju kao znanstvene činjenice te pojavnost govora mržnje. Također, primijećen je izostanak kritičkog mišljenja u programima javne televizije, izostavljanjem i izbjegavanjem sudjelovanja organizacija i branitelja ljudskih prava koje su se kritički odnosili prema temi u "prime-time" emisijama.

*Što se tiče javnog servisa, vidi se pogoršanje u nazad tri godine. Potpuno se lažne informacije promoviraju kao znanstvene činjenice, prenosi se govor mržnje, trans osobe su bile izložene kao neki tip žrtvenog janjeta [u raspravama oko Istanbulske konvencije]. **Faktiv***

HRT-ove emisije u kojima smo mi često bili prisutni su se promijenile, ali s druge strane mi smo u Otvorenom bili redoviti gosti, a sad nas se uopće ne poziva, i kad vidim strukturu tih gostiju, nema neke druge strane. Jako rijetke prilike su u kojima smo pozivani.

Centar za mirovne studije

Na stanje u javnom medijskom servisu upozorila je i Međunarodna misija novinarskih udruga i organizacija za zaštitu slobode izražavanja, koja je u siječnju ove godine posjetila Zagreb da bi stekla uvid u stanje medijskih sloboda u Hrvatskoj. Njihove preporuke za poboljšanje stanja medijskih sloboda uključuju i osiguravanje neovisnosti HRT-a, na način da se "političke stranke moraju suzdržati od uplitanja u uredničku politiku javnog servisa – Hrvatske radiotelevizije (HRT-a) te "promjenu načina biranja glavnog ravnatelja HRT-a i drugih rukovodećih struktura u skladu s europskim standardima javnog elektroničkog medija"²⁷.

²⁷ Joint International Mission (2018), [Press freedom in Croatia: Hate speech and Hope for change Report on the January 2018](#), str. 31

OCD-i u Hrvatskoj naglašavaju važnu i neizostavnu ulogu istraživačkih i kritičkih neprofitnih i nezavisnih medija u promociji i zaštiti ljudskih prava i rada civilnog društva. Ti mediji zbog svoje neovisnosti mogu slobodno i kritički otvarati prostor za dijalog i unaprjeđivati medijske slobode, ali su zbog toga također izloženi pritiscima, pogotovo u posljednje tri godine²⁸. Branitelji ljudskih prava u neprofitnim i neovisnim medijima prepoznaju važnog aktera koji istraživačkim novinarstvom te kritičkim promišljanjem doprinose demokratskoj kontroli društva nad donositeljima odluka te su bitan korektiv vlasti. Unatoč njihovom značaju, neprofitni mediji u Hrvatskoj suočavaju se s istim problemima kao i organizacije civilnog društva - nedostatkom održivog financiranja, nerazumijevanjem njihove uloge u društvu i smanjivanjem prostora za njihovo djelovanje.

Neprofitni mediji imaju izuzetno važnu ulogu jer ne samo da prate naš rad, rad branitelja ljudskih prava, nego mislim da o tome pišu kritično, odnosno kontekstualiziraju stvar i izuzetno su važni i za informiranje i za korištenje kao izvor informacija u raznim izvještajima.

Centar za mirovne studije

Neovisni mediji jedva preživljavaju zbog napada na njih 2016. godine. Oni su nevjerojatno važni, bez njih naprosto ne bismo mogli ništa. S druge strane mislim da su važni ne samo za civilno društvo, nego za društvo generalno, važno je da to prepoznamo.

Faktiv

²⁸ Platforma 112 (2016), [Na putu prema dolje - Osvrta na prvih 100 dana rada Vlade premijera Tihomira Oreškovića](#), str. 3.

NORMATIVNI OKVIR I FINANCIRANJE

Nevladine organizacije moraju imati slobodu u namicanju financijskih sredstava pod jednakim uvjetima kao i drugi pravni subjekti i država, neovisno o tome provode li aktivnosti u području ljudskih prava ili druge aktivnosti od javnog interesa. U tom smislu, države ne smiju usvajati diskriminatorne propise koji namjerno ciljaju isključivo nevladine organizacije, posebice one koje rade na zaštiti i promociji ljudskih prava. Diskriminatorne mjere odnose se na ograničavanje pristupa izvorima financiranja nevladinih organizacija, i to nametanjem opsežnih kontrola ili kompliciranih fiskalnih procedura.²⁹

“Tamo gdje postoje odredbe koje reguliraju registraciju i financiranje organizacija civilnog društva, procedure trebaju biti ‘brze i adekvatne’, a propisi ‘transparentni i nediskriminatorni.’”³⁰

Propisi koji utječu na aktivnosti branitelja ljudskih prava moraju biti “jasno definirani, određivi i ne smiju biti retroaktivni” te ne smiju ugrožavati “funkcionalnu autonomiju” nevladinih organizacija.³¹

Bilo kakva ograničenja nametnuta braniteljima ljudskih prava moraju biti “zakonita, razmjerna, nediskriminatorna i nužna” te trebaju “omogućiti žalbu i izbjegavati zahtjevanje ponovne registracije.”³²

Osiguravanje slobodnog pristupa izvorima financiranja za aktivnosti OCD-a važan je preduvjet kako bi branitelji ljudskih prava mogli raditi na zaštiti i promociji ljudskih prava. Međunarodni dokumenti, uključujući i članak 12. UN-ove Deklaracije o braniteljima ljudskih prava³³ te mišljenja Venecijanske komisije Vijeća Europe i UN-ovog specijalnog izvjestitelja o pravu na okupljanje i udruživanje³⁴ definiraju slobodan pristup izvorima financiranja i namicanje sredstava za rad kao sastavni dio prava na slobodu udruživanja.

Iz tog je razloga otežavanje i ograničavanje pristupa financiranju uočeno kao opasan trend u mnogim europskim zemljama kojim se nastoji ograničiti prostor djelovanja civilnog društva. Agencija za temeljna prava Europske

29 Human Rights House Foundation (2018), [Prava branitelja ljudskih prava - načela i standardi zaštite i osnaživanja rada na ljudskim pravima](#), str. 11.

30 Human Rights House Foundation (2018), [Prava branitelja ljudskih prava - načela i standardi zaštite i osnaživanja rada na ljudskim pravima](#), str. 15.

31 Ibid.

32 Ibid.

33 UN, Generalna skupština (1998), [Deklaracija o pravima i odgovornostima pojedinaca, skupina i državnih tijela o unapređivanju i zaštiti univerzalno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda](#).

34 Human Rights House Foundation (2018), [Prava branitelja ljudskih prava - načela i standardi zaštite i osnaživanja rada na ljudskim pravima](#), str. 11.

unije navodi proračunske rezove, usmjeravanje financiranja sa zagovaračkih i monitoring aktivnosti na isključivo pružanje socijalnih usluga te negativnu medijsku kampanju protiv inozemnog financiranja kao primjere otežavanja rada OCD-a.³⁵ U Hrvatskoj posebno zabrinjava što ni nakon gotovo tri godine od prestanka važenja prethodne još uvijek nije usvojena nova nacionalna politika za razvoj civilnog društva.³⁶

Rezanje financijskih sredstava iz javnih izvora za rad OCD-a

Za OCD-e će 2016. godina u Hrvatskoj ostati zapamćena zbog jakog pritiska vlasti na njihov rad, i to prije svega diskreditacijom i ocrnjivanjem organizacija za ljudska prava te rezanjem novčanih sredstava namijenjenih civilnom društvu. Naime, dolaskom illiberalne Vlade, dio lutrijskih sredstava koja se putem Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva dodjeljuje udrugama za provođenje aktivnosti za opće dobro naprasno je umanjen, u konačnici za gotovo 50 posto, što je za posljedicu imalo smanjivanje odobrenih sredstava podrške OCD-ovima za 30 posto³⁷. Iako je tadašnja Vlada naglašavala kako će se preraspodjelom sredstava unaprijediti podrška organizacijama civilnog društva koje se bave ranjivim skupinama, ono što je zapravo uslijedilo jest rezanje financiranja onim udrugama koje su bile kritične prema politikama vladajuće strukture. Za brojne organizacije rezanje financijskih sredstava značilo je smanjivanje broja zaposlenih i opsega rada te posljedično i korisnika koji ovise o socijalnim uslugama koje im umjesto države pružaju udruge. Ovakva financijska restrikcija bila je alat za ušutkavanje kritičkih glasova prema Vladinim politikama te je za cilj imala ozbiljno narušavanje održivosti i

35 FRA (2017), [Challenges facing civil society organisations working on human rights in the EU](#), para. 3.2.

36 Pučki pravobranitelj (2017), [Izješće pučke pravobraniteljice za 2017. godinu](#), str. 235.

37 Human Rights House Foundation i Kuća ljudskih prava Zagreb (2017), [Otpor prema krnjim demokracijama Europe](#), str. 24.

autonomije OCD-a u Hrvatskoj koji su se našli u nezavidnoj situaciji provođenja aktivnosti u financijski neizvjesnim uvjetima.

*“Karamarkova Vlada” pokušala je indirektnim sredstvima, poput rezanja financija, rastaviti civilno društvo, (...) što su i uspjeli napraviti na vrlo konkretan način. (...) Financiranje organizacija stvara potpuno nesigurne, prekarne uvjete rada što je najbolje oruđe protiv organizacija i onih koji tamo rade. (...) Uvjeti rada su sami po sebi demotivirajući i stravično iscrpljujući za ljude koji vrlo teško tu mogu dulje izdržati. **Faktiv***

*2016. godine je opstanak nas i drugih [organizacija civilnog društva] bio doista ugrožen (...) naša egzistencija je ugrožena time što se prepoznaje da smo mi netko tko prijete ekonomskim interesima elite. (...) Najveći problem za organizacije koje se bave aktivizmom i koje dovode u pitanje neke važne (ekonomske) interese je da su u riziku da im se uskrati financiranje, da se pokreće skupe sudske postupke protiv njih, da im se pošalje kontrolu koja će uvijek naći razloga da neki način rada proglašiti problematičnim i podložnim kazni. **Pravo na grad***

Kašnjenje natječaja za dodjelu financijskih sredstava iz javnih izvora za rad OCD-a

Osim što su sredstva za financiranje rada organizacija civilnog društva na nacionalnoj razini umanjena, natječaji kojima se dodjeljuju novčana sredstva nerijetko kasne, što organizacije prepoznaju kao još jedan strukturni način opstruiranja rada branitelja ljudskih prava, odnosno da se time kontrolira i ograničava opseg i doseg njihovog rada. Osobiti negativan utjecaj ovo ima na korisnike, odnosno vidljiv je u radu organizacija poput organizacija pružateljica besplatne pravne pomoći.³⁸ Kašnjenje natječaja također pospješuje osjećaj nesigurnosti koji organizacije civilnog društva imaju i onemogućava ih u dugoročnom planiranju aktivnosti, kao i u razvijanju organizacijskih kapaciteta, ali također narušava i osobni

38 Kuća ljudskih prava Zagreb (2018), [Besplatna primarna pravna pomoć – perspektiva ovlaštenih pružateljica](#), str. 27.

osjećaj sigurnosti pojedinca zbog nesigurnog oblika zaposlenja.

*Fondovi toliko kasne s raspisivanjem natječaja da su NGO-i ostali bez novca. To je vrlo efikasan, jasan i jednostavan način da se smanji utjecaj civilnog društva i njegovo djelovanje i mislim da nije potrebno ništa drugo. Mi smo u tako lošoj [financijskoj] situaciji da se nitko ni ne mora truditi da nas nešto posebno napada jer [onemogućavanje rada i ušutkavanje je] strukturno. **Faktiv***

Odugovlačenje natječaja, natječaji koji se najavljuju pa se ne raspisuju, to je nekakav suptilan način na koji se otežava djelovanje. Previše bi bilo nama kao članici Europske unije da se sad ide s nekakvim težim represivnim metodom (zabranama i slično), tako da je njima ovo zadovoljavajući način na koji će malo ušutkati ili ugušiti ljude s nefinanciranjem ili kompliciranjem financiranja.

Dugine obitelji

Opterećujući administrativni zahtjevi

Opterećujuće administrativne procedure otežavaju i onemogućuju funkcionalnu autonomiju OCD-a. Umjesto da se u najvećoj mjeri fokusiraju na programsko ostvarivanje svojih misija i vizija, OCD-i su primorani značajan dio resursa usmjeriti na administrativno-financijske poslove. Iako je normativni okvir za djelovanje civilnog društva u Hrvatskoj vrlo razvijen, primjećuju se određeni problemi vezani uz prenormiranost i nejasne odredbe koje ostavljaju prostor pravne nesigurnosti te dodatno administrativno opterećuju rad OCD-a i branitelja ljudskih prava.

Tu je problem odredba članka 27. stavka 5. Zakona o udrugama koji navodi da "udruga ne smije u pravnom prometu postupati po promjenama niti rabiti podatke o promjenama iz stavka 1. ovoga članka prije nego što su upisani u registar udruga." Osnovni je problem što osobama ovlaštenima za zastupanje mandat počinje danom odluke na skupštini, a unos u registar, odnosno rješenje Grada Zagreba ili županije bi trebalo imati deklaratorni učinak, dakle samo priznati okolnost koja je već nastupila skupštinom (tako to izgleda za određene druge vrste prav-

*nih osoba), a ne bi rješenje i upis u registar trebali biti odlučujući za to da osobe koje su izglasane na skupštini doista mogu i udrugu zastupati u pravnom prometu. Dodatno, problem je da se ta odredba neujednačeno provodi, pa se tako na nekim natjecajima traži da si upisan u registar, a na nekima je dovoljno da si predao dokumentaciju Gradu. **Centar za mirovne studije***

Iako je transparentnost rada organizacija civilnog društva izuzetno važna, kako za njih i društvo u cjelini, tako i za njihove donatore, organizacije primjećuju da im se nameće sve više administrativnog tereta. Takva praksa često ne slijedi načelo nužnosti i nediskriminacije, budući da se pred civilno društvo često stavlja veći broj preduvjeta nego pred poslovne subjekte. Također, uzimajući u obzir velike administrativne zahtjeve te uspoređujući proračune s kojima raspolažu nevladine organizacije i proračune poslovnih subjekata, postoje sumnje u razmjernost takvih zahtjeva. Stoga sve brojniji administrativni zahtjevi koje organizacije civilnog društva moraju zadovoljiti ne pridonose transparentnosti njihova rada, već ih onemogućavaju da se kvalitetno posвете programskom sadržaju svojih organizacija. Navedeno ima dugoročno negativan učinak na rad organizacija u kojem zaposlenici sve veći fokus moraju stavljati na "borbu s birokracijom", a sve manje ljudskih i vremenskih resursa ulažu kako bi se fokusirali na one društvene probleme zbog kojih su i osnovane. Ostvarivanje organizacijskih misija i vizija je otežano - provođenje istraživačkih, zagovaračkih i drugih programskih aktivnosti te društveni aktivizam postaju marginalizirani. Brojni OCD-i nemaju dovoljno resursa i kapaciteta za "nošenje" s takvom administracijom, zbog čega se naprosto uopće ne upuštaju u pripremu zahtjevnijih projektnih prijedloga kojim bi osigurali novac za provođenje aktivnosti iz financijski izdašnjih fondova Europske unije i ostalih nenacionalnih izvora financiranja.

Mi imamo vrlo transparentno djelovanje, a obavezni smo izvještavati na cijeli niz načina. Taj se dio administrativnih obaveza sve više povećava, tako da sve više vremena provodimo pripremajući izvještaje, što je šteta jer bismo primarno trebali biti zaštitnici ljudskih prava. Documenta

Užasno su nam opterećenje sve te procedure i ne stignemo se baviti stvarima. Bilo bi sjajno zaposliti ljude da se time bave, ali mi ne možemo, pogotovo ne onoliko koliko ih treba platiti. Faktiv

S uređenjem područja djelovanja udruga se pretjeralo. Pričalo se kako se tu treba uvesti reda, postići financijska transparentnost i tako dalje, a ono što se zaista dogodilo je otežavanje rada koje ništa nije učinilo transparentnijim, nego je samo stvorilo više propisa za koje ne znaš kako se provode. (...) Zakon o financijskom upravljanju i računovodstvu neprofitnih organizacija donio je bitno više posla koji nema smisla. Ideja je bila da se uvede neki red jer se tobože u udrugama događaju velike financijske malverzacije. Ministarstvo financija koje je bilo zaduženo za izradu tog Zakona je u nedostatku boljih ideja jednostavno primijenio principe javnog sektora na neprofitne organizacije. Ta su rješenja potpuno neprimjerena jer se temelje na logici koja vrijedi za institucije sa stotinama zaposlenih i golemim državnim budžetom. Kad ih se primijeni na organizacije s jednom ili dvije zaposlene osobe i godišnjim proračunom od 100 do 200 tisuća kuna – ona nemaju nikakvog smisla. Pravo na grad

Održivost financiranja aktivnosti zaštite i promocije ljudskih prava

Osim smanjivanja i ukidanja financijskih sredstava za rad branitelja ljudskih prava te već spomenute zahtjevne administracije i financijskog izvještavanja, nedostaci se prepoznaju i u oblicima te načinu financiranja rada civilnog društva. Financiranje organizacija civilnog društva sve češće podrazumijeva kratkotrajno projektno financiranje određenih aktivnosti, s naglaskom na pružanje socijalnih usluga i direktan rad s korisnicima. Takvo financiranje ne obuhvaća financiranje dugotrajnih aktivnosti poput praćenja politika, strateške litigacije i zagovaranja, što odmiče organizacije od nji-

hove watchdog i zagovaračke uloge te otežava mogućnosti sustavnog bavljenja zaštitom i promocijom ljudskih prava. Također, sve je manje dostupnog dugoročnog financiranja u obliku institucionalnih potpora, infrastrukturnih potpora i potpora za jačanje kapaciteta za rad OCD-a, što znatno otežava razvoj i rast snažnog civilnog društva. Kratkotrajno projektno financiranje onemogućava dugoročno planiranje i kontinuirani rad, pa se OCD-i često primarno bave projektnim aktivnostima koje im nisu fokus, a tek sekundarno aktivnostima koje su im zaista u fokusu, ali za koje, zbog uvjeta natječaja, nisu u mogućnosti osigurati financiranje. Pučka pravobraniteljica ističe kako je višegodišnje programsko i institucionalno financiranje aktivnosti zaštite i promocije ljudskih prava ključno za ostvarivanje društvene promjene. Između ostalog, i iz tog razloga treba hitno izraditi i usvojiti novu nacionalnu politiku zaštite i promocije ljudskih prava.

Rad na ljudskim pravima često nije vidljiv u periodu tijekom kojeg traje projekt, što je najčešće tek godinu ili dvije, nego su potrebne godine, pa čak i desetljeće da bi kontinuirani zagovarački i aktivistički naponi imali konkretne rezultate. Stoga je rad na ljudskim pravima često teško uskladiti s uvjetima natječaja, a njegov napredak gotovo nemoguće prikazati u tromjesečnim ili kvartalnim izvještajima.³⁹

Mislim da sustav financiranja prati [negativna] društvena kretanja [sužavanje prostora za rad civilnog društva]. Natječaji koji se raspisuju i njihove teme, diktiraju tvoj rad sljedećih godinu ili dvije. Tema je zadana, može se prilagoditi kreativnošću, ali ne previše. Sredstva su nedostatna za dugoročan, kvalitetan i održiv pogon. Izvještavanja su opsežna, birokratizirana i brojni se natječaji danas svode na to da popunjavaš kućice, slažeš logiče, prebrojavaš sudionike, uglavnom ne fokusirajući se na sadržaj i kako je proveden. Nekad je bilo važno kakav će društveni utjecaj u javnosti ostaviti neki projekt, a danas su to birokratske

³⁹ Pučki pravobranitelj (2017), [Izvješće pučke pravobraniteljice za 2017. godinu](#), str. 236.

indikacije, utrka za brojka. Smjer rada udruga skrojen je prema natječajnim opisima donatora – ciljevi, aktivnosti, sve je određeno. Na taj način se udruge ne mogu baviti određenim temama za koje ne mogu dobiti novčana sredstva. B.a.B.e

Diskrepancija između potreba društva i prihvatljivih projektnih aktivnosti

Uz navedeno, ono što organizacije također navode kao važan problem kod projektnog financiranja jest diskrepancija između stvarnih društvenih potreba i prihvatljivih projektnih aktivnosti. Iako se na institucionalnoj razini u Hrvatskoj već nekoliko godina provode međusektorske analize kao podloga za raspodjelu lutrijskih i javnih sredstava kojima se financiraju programi OCD-a, i dalje postoje problemi u programiranju natječaja. Nadležna državna tijela trebaju uložiti dodatan napor u provođenje kvalitetnog i dugoročnog strukturiranog dijaloga s OCD-ima u svome području kao preduvjet za formuliranje i jasno programiranje ciljanih i održivih programa. OCD-i djeluju u brojnim područjima ljudskih prava i u izravnom su kontaktu s korisnicima te su zbog toga jako dobro upoznati s aktualnim problemima i potrebama svojih lokalnih zajednica, ali i društva u cjelini.

Ono gdje se organizacije poput naše mogu financirati je Europski socijalni fond – programi gdje, ustvari, postoji strog niz aktivnosti koje treba provesti, a koje ne ostavljaju prostor za fleksibilnost koja je nužna za aktivizam. (...) To je izazov – kako ojačati fleksibilnost. Kako djelovati kad se pojavi društveni problem, a ne kao projektna aktivnost koja se mora obaviti u 5. mjesecu 2019. i imati 20 sudionika. (...) Najveći izazov za većinu aktivističkih organizacija je kako financirati aktivnosti koje se ne daju svesti na indikatore i hodograme. Pravo na grad

Sufinanciranje

Budući da su novčana sredstva koja dolaze iz nacionalnih izvora nedostatna za uspješno i održivo financiranje udruga, fondovi Europske unije vrlo su važan izvor podrške dostupni nevladinim organizacijama. Međutim, organizacije navode nekoliko problema u takvom financiranju. Prvi se odnosi na već spomenutu izdašnu administraciju i financijsko izvještavanje. Uz to, fondovi Europske unije (i to primarno oni koje direktno s OCD-ovima ugovara Europska komisija i druge EU agencije bez nacionalnog posrednika) pred organizacije stavljaju velik izazov u vidu zahtjeva za sufinanciranjem projekata iz vlastitih izvora. Kako bi organizacije mogle uspješno povlačiti sredstava iz tih fondova, moraju unaprijed biti dobro kapacitirane i imati osigurana vlastita sredstva koja moraju uložiti u projektne aktivnosti u vidu sufinanciranja, a taj se iznos kreće od 10 do čak 40 posto ukupnih sredstava potrebnih za provedbu projekta. Uzimajući u obzir okruženje u kojem je organizacijama sužena mogućnost nacionalnog financiranja i nepostojanje adekvatnih potpora koje bi osigurale dugotrajno financiranje te nerazvijena društvena filantropija, jasno je da organizacije takvim financiranjem ulaze u rizik i stoga često nisu u mogućnosti ostvariti potporu iz dostupnih europskih fondova.

To je dio jednog šireg konteksta u kojem fondovi i natječajni za europske projekte na neki način štete udrugama i civilnom društvu (...) i koji su pogubni za male grassroots organizacije na terenu, a pogoduju velikim think-tank i advocacy organizacijama. (...) Isto tako nameću jedan obrazac koji je jako sličan birokratskom državnom obrascu gdje mi onda usvajamo neke žargone koji nam onda utječu na način na koji promišljamo o realnosti i onda opet nećemo raditi neku veliku razliku. (...) S druge strane istim tim organizacijama nameću se tržišni zahtjevi, vrlo neoliberalni, i onda u civilnom društvu imamo kontekst

*gdje moraš operirati u okruženju gdje moraš biti nalik državnoj instituciji sa skillovima i zahtjevima privatnog sektora. Onda se postavlja pitanje koliko ti razliku možeš napraviti ako perpetuiráš obrazac zbog kojeg si nastao. Baviš se sobom i svojim indirektnim troškovima. Nemojte me krivo shvatiti, ljudi trebaju biti plaćeni za svoj rad, naravno, ali je važno da se civilno društvo odmakne od toga i da propituje kakvu razliku zapravo čini i koliko to što čini ima smisla kontinuirano. **Are You Syrious?***

Filantropija

Osim nacionalnih i europskih fondova, odnosno javnih izvora financiranja, za rad branitelja ljudskih prava na zaštiti i promociji izuzetno je važan i sustav građanske i poduzetničke filantropije. Za razvoj građanske i poduzetničke filantropije nužno je stvaranje poticajnog društvenog, administrativnog i poreznog okruženja. Istraživanje u Hrvatskoj pokazuje kako je "hrvatsko društvo suočeno s niskom razinom socijalnog kapitala kao posljedicom gospodarske i ekonomske krize, manjka povjerenja i kapaciteta za empatično društvo"⁴⁰, a s druge strane "iznos od 2 posto poreznih olakšica na donacije nedostatan je i daleko ispod europskog prosjeka od 10 posto"⁴¹, što uvelike usporava razvoj građanske i poduzetničke filantropije za potporu programima OCD-a koje štite i promiču ljudska prava. Uz navedeno, još je nekoliko razloga za nedovoljno razvijeno zakladništvo u Hrvatskoj – "restriktivan zakon o njihovom osnivanju i nepostojanje programa poticanja razvoja zakladništva, kao i u nerazumijevanje i nepoznavanje [uloge] zaklada u hrvatskom društvu."⁴² Ovakva situacija također ne doprinosi ostvarivanju prekograničnog doniranja, što je problem prepoznat i u drugim državama na razini Europske unije.

Mobilizacija privatnih resursa – građana i poslovnog sektora – ključna je za fleksibilno javno reagiranje na slučajeve kršenja ljudskih prava i osvještavanje javnosti putem

40 Slagalica - Zaklada za razvoj lokalne zajednice (2017), [Individualna i korporativna filantropija u Hrvatskoj](#), str. 82

41 Kuća ljudskih prava Zagreb (2018), [Ljudska prava u Hrvatskoj: pregled stanja u 2017. godini](#), str. 17

42 Europska zaklada za filantropiju i društveni razvoj, [Zaklade u Hrvatskoj](#).

javnih prosvjeda, istraživačkog novinarstva i brzih zagarovačkih akcija u kojima nužno dolazi do konfrontacije sa strukturama vlasti. Isto tako, privatni novac omogućuje kriznu podršku žrtvama kršenja ljudskih prava, zviždačima i aktivistima pod pritiskom, kao i podršku novim i eksperimentalnim inicijativama pojedinaca, neformalnih skupina i novih udruga koje imaju pravo pokušati, ali i ne uspjeti, bez čega ljudskopravaški aktivizam gubi na inovativnosti i kreativnosti. Pritom je važno napomenuti da privatni izvori financiranja ne smiju niti mogu zamijeniti one javne, nužne za kontinuitet provedbe opsežnih programa trajne podrške marginaliziranim skupinama, već ih treba shvaćati kao komplementarni izvor podrške za inovacije i krizne situacije.⁴³

43 Zaklada Solidarna i GONG (2017), [Zakladništvo za ljudska prava - primjeri iz međunarodne prakse](#), str. 3.

